

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

De opere secundæ diei, & num aquæ, quæ sunt supra firmamentum sint
eiusdem rationis cum iis, quæ sunt infra firmamentum, & de numero
cœlorum. disp. 10.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

At certè licet Filius ars sit, scientia, ac Verbum, quo pater tanquam cognitione practica cuncta fabricatus est, quia tamen cognitio, vt sequatur effectus, indiget determinatione voluntatis diuina, quæ, nostro intelligendi more cum fundamento in re, sequitur productionem Verbi, nec Verbo appropriatur, sed communis est toti gloriosissimæ Trinitati, eamque includit, imò eam significant verba Moysis hoc loco: mihi magis placet expositio Basilij, Ambrosij, Glosæ, & quorundam aliorum, tamen hæc alia expositio non sit contemnenda.

Quæritur. Quæritur hoc loco: Cur non fuerit vsus Moyses eadem forma loquendi in narrandis iis, quæ à principio sunt facta, ac dixerit, *In principio dixit Deus, fiat cælum & terra, &c.* Qui affirmant verba Moysis in productione lucis, firmamenti, &c. exprime sermonem Dei cum Angelis, respondent. Quia angeli simul sunt producti cum cælo & terra, non habuisse Deum tunc sermonem cum illis, sicut habuit post eorum productionem, & quæ de causa Moysen diuersa forma loquendi fuisse vsum. Eam tamen sententiam iam antea excludimus. Præterea angeli, in quo instanti conditi sunt, Deum & creationem cæli & terræ cognouerunt, potuitque Deus tunc cum illis hæc de re sermonem habere.

Solutur. Duplex ergo causa huius rei, inter alias, reddi potest. Prima sic habet: Quia Moyses à principio productionem domus huius mundi in statu quodam rudi, ac imperfecto descripsit, quasi continentem solum rectum, pavimentum, & materiam, ex qua ornanda & perficienda erat, simulque imperfectionem illius expressit, dicens, *Terra erat inanis & vacua, & tenebra erant super faciem abyssi*, idcirco ne imperfectionem, quam res, antequàm à Deo perficerentur, & exornarentur, habebant ex se, Deo tribuere videretur, non est vsus tunc hæc loquendi forma, sed solum in fabrica exornationis ac perfectionis huius vniuersi. Secunda ratio est, cum ea, quæ à principio narratur facta, producta fuerint à Deo de nihilo, ac proinde nulla præcedente re, in qua posset potentia obedientialis: cætera verò producta sunt in materia, & de materia præexistente, in qua ea potentia obedientialis inerat, idè in prima rerum productione non fuit vsus Moyses forma loquendi, quæ imperium, & præceptum innueret: sicut vsus est postea, quando Deum exornasse ac perfecisse hoc vniuersum ex materia præexistente narrauit.

Vidit Deus lucem, quod esset bona. id est, iudicauit Deus lucem esse bonam. Eiusmodi iudicium Dei expressit Scriptura sacra in hoc, & sequentibus operibus, vt iudicio & approbatione tanti artificis certi de perfectione cuiusque operum Dei, bonitatem ac perfectionem huius vniuersi æstimare sciremus, in laudemque conditoris raperemur, ac simul infanientes errores, asserentium creaturas sensibiles non esse secundum se bonas, reiceremus.

Dixit lucem & tenebras. Sensus horum verborum expositus est disput. 7.

Appellauit que lucem diem, & tenebras noctem. Sermo est de die artificiali, qui contra noctem diuiditur, atque vnà cum nocte conficit diem naturalem viginti quatuor horarum. Appellasse autem Deus dicitur lucem diem, & tenebras noctem, lingua Hebræa, in qua hæc scripta sunt. Quoniam Deus ipse autor, institutorque fuisse videtur eius linguæ, eamque mentibus primorum parentum inspirasse, vnâque cum scientia aliarum rerum infudisse. Neque enim Deus, aut angelus in persona Dei, habere potuit sermonem externum cum primis parentibus statim, vbi creati sunt, ita vt se inuicem intelligerent.

Molina in D. Thom.

rent, vt Scriptura eos habuisse narrat, nisi Deus primis parentibus inspiraret, eosque doceret linguam, in qua tunc loquebantur: hæc autem, iuxta communem sententiam, fuit lingua Hebræa, in qua Scriptura veteris testamenti scripta fuit: sic dicta ab Heber, qui tempore fuit confusionis linguarum, vt constat Genes. 10. & 11. atque in cuius familia permansit, & à quo Abraham descendit, vt Genes. 11. habetur.

Factum est vespere & mane dies vnus. Hebraismus est, id est, primus. Sicut etiam dicitur *vna sabbatorum*, id est, prima sabbatorum, hoc est, prima dies post sabbathu, quæ est dies Dominica. Quare incesperit Moyses à vespere, & quid nominibus illis, *vespere & mane*, intelligatur, disput. 7. declarauimus.

DISPUTATIO X.

De opere secunde diei, & num aquæ, quæ sunt supra firmamentum, sint eiusdem speciei cum iis, quæ sunt infra firmamentum, & de numero cælorum.

Creato mundo in illo imperfecto statu, qui in superioribus explicatus est, productaque propter rationes disput. 7. redditas, prima die vicaria illa luce loco eius, quæ propria futura erat mundo, sequentibus diebus perficit Deus, ac exornat mundum. Primò quidem statim secunda die, quoad partes omnes integrantes, hoc est, quoad corpora omnia simplicia, quibus constare debebat. Ratio enim postulabat, vt prius quasi parietes huius mundani domicilij erigerentur, postea verò, quæ ad ornatum, supellectilem, & vsum pertinerent, adderentur, ac tandem incola, in cuius vsum & commodum præparabatur, in eo produceretur, ac collocaretur.

Secunda ergo die de materia aquæ produxit Deus firmamentum in medio aquarum, hoc est, corpora omnia simplicia, ex quibus hoc vniuersum constat, præter cælum empyreum, terram, & aquas, quæ à principio de nihilo produxerat, diuisitque aquas, quæ sunt supra firmamentum, ab iis quæ sunt infra firmamentum. Quoniam verò coacti sumus explicare hæc omnia disput. 2. 3. & 4. solum examinabimus hoc loco, an aquæ illæ, quæ sunt supra firmamentum, sint veræ aquæ eiusdem speciei cum inferioribus, simulque dicemus obiter de numero cælorum, atque inseremus, si quid aliud circa opus secunde diei dicendum superest.

Prætermissa eorum sententia qui asseruerunt, nomine, *firmamenti*, intelligi hoc loco infimam aëris regionem, nomine verò *aquarum*, quæ sunt supra firmamentum intelligi aquas nubium, quam disput. 2. & 3. impugnauius.

Origenes, vt testantur Epiphanius in epistola ad Ioannem Hierosolymitanum, & Hieronymus in ep. ad Pammachium affirmauit, nomine, *aquarum quæ sunt supra cælos*, intelligi angelos sanctos, nomine verò earum, *quæ sunt infra firmamentum*, intelligi demones, eo argumento adductus, quòd in trium puerorum cantico aquæ ad laudem Dei his verbis inuitentur, *Benedicite aquæ omnes quæ super cælos sunt Domino*: ea autem, quæ ratione carent, ad Dei laudem non solent inuitari.

Hanc sententiam Epiphanius & Hieronymus vt veriorerem referunt: eò quòd à proprietate & germano sensu Scripturarum deuict. Basilij homil. 3. Hexæmeron eam refert, & tamquam anilem fa-

Deus autor & inspirator lingue Hebrææ.

Origenes aquarum nomine intellexit angelos.

bulam reiicit. Augustinus etiam qui lib. 13. confessorum cap. 15. nomine *aquarum, quae sunt supra firmamentum*, angelos sanctos intellexerat, id postea 2. lib. retractationum cap. 6. tanquam inconsideratè dictum retractat.

Origenis argumentum nullius sanè est momenti, ut enim optimè contra illum obiicit Basilius loco citato, in illo eodem cantico, sol, luna, stellae, imber, ros, terra, dracones, & pleraque rationis expertia, ad laudem Dei inuitantur: ridiculum autem est, horum omnium nomine substantias intellectuales per metaphoram intelligere. Ea ergo, quae ratione carent, ad laudem Dei inuitantur, tanquam ea, in quibus bonitas, sapientia, potentia, & alia Dei attributa splendent, quae proinde illa suo modo praedicant & laudant, iuxta illud Psal. 18. *Caeli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum, &c.* Praeterea, quia obiecta sunt, unde homines argumentum sumunt, ac excitantur ad laudem Dei.

Qua ratione carent cur ad Dei laudem inuitentur.

Aquarii, quae supra caelos sunt nomine intelligit D. Thom. primum mobilis.

D. Thomas, D. Bonaventura, Durandus in 2. sententiarum d. 14. Caietanus, & alij, nomine aquarum, quae super caelos ac firmamentum sunt, intelligunt, non aquas elementares, eiusdemve speciei cum aquis inferioribus, sed caelum quoddam, nempe primum mobile, quod cum caelum aequum tum crystallinum appellat. Dicunt verò appellatum fuisse in Scriptura aquam, aut aquas (nomen enim Hebraeum *mayim*, quod aquas significat, singulari numero caret, ut pleraque alia nomina apud Hebraeos) propter similitudinem, quam cum natura verarum aquarum habet: est enim diaphanum undique, nullam in se habens stellam, partemve, quae non sit pellucida, quod neque firmamento, neque ceteris inferioribus orbibus, in quibus planetae resident, conuenit. Addunt quidam horum Doctorum, primum mobile influere frigiditatem, atque adeo cum aqua conuenire quòd frigidum sit, non quidem formaliter, sed eminenter. Eius rei signum esse dicunt, quòd Saturnus, qui supremus est planetarum, ob vicinitatem cum primo mobili sit etiam frigidus. Quocirca volunt, nomen, *aquarum*, cum de superioribus & inferioribus dicitur, sumi aequiuocè. Nec est, inquiunt, absurdum, quòd in vno & eodem contextu aequiuocè sumatur: quandoquidem in prima die, tempus lucis, dies appellatur: ait enim Moyses, *Appellauitque lucem diem, & tenebras noctem*: & rursus coniunctum ex tempore lucis & noctis appellauit diem, dum subiunxit, *factumque est vespere & mane dies vnus*. Quare aequiuocè etiam sumpsit diem in vno & eodem contextu, primò pro artificiali, & secundò pro naturali.

Si haec sententia defendenda esset, & simul ea, quae asserit Deum à principio creasse solum caelum empyreum, terram, & aquas elementares, orbisque mobiles factos esse postea de materia aquae, ut aperte sonat Scriptura sacra, ostendimusque disp. 2. & 3. sanè dicendum esset, Deum secunda die de materia aquae fecisse firmamentum, hoc est, orbis caelestes ab octaua sphaera vnà cum elementis ignis & aëris, & simul de eadem materia aquae fecisse primum mobile, id est, aquas superiores, diuisisseque eas ab elementaribus inferioribus interiectu firmamenti. Dixi, si vtraque sententia defendenda esset, quoniam ferè omnes, qui nomine aquarum superiorum intelligunt primum mobile, affirmant omnes orbis caelestes factos fuisse simul cum terra statim, à principio de nihilo, plurimique eorum astruunt, eos constare materia specie distincta à materia horum inferiorum.

Quouis autem modo defendatur, nomine aquarum superiorum, intelligendum esse, non aquas elementares eiusdem speciei cum inferioribus, sed corpus caeleste suapte natura incorruptibile, sed corpus caeleste suapte natura incorruptibile, suaderi id potest. Primò, quoniam elementares aquae corrumpi possunt suapte natura: cum ergo ad eas perueniant radij solares & aliorum astrorum, caelorumque influentiae, agitenturque deinde perpetuò rapidissimo firmamenti motu, in cuius conuexo sunt, corrumpuntur sanè: quare, cum incredibile sit dari supra caelos generationes & corruptiones, dicendum erit, aquas quae sunt supra caelos, non esse elementares eiusdem speciei cum inferioribus.

Secundò, quia frustra essent ibi tales aquae, quippe quae ad nullum finem deseruirent: cum ergo Deus & natura nihil frustra efficiant, nulla ratione erunt ibi concedendae.

Tertiò, naturalis locus eiusmodi aquarum est infra orbem lunae super terram: si ergo essent super caelos, essent extra suum locum naturalem, ac proinde grauitarent, & violentiam sustinerent, quare cum absurdum sit concedere in rebus naturalibus violentiam per tam longum tempus, dicendum erit, aquas illas esse alterius rationis ab aquis inferioribus.

His rationibus, licet graues sint, in propositam sententiam non adducimur. Contrarium namque aperte sonat contextus Scripturae Genes. 1. nihil violentis expositionibus, indignisque synceritate sacrarum litterarum, eum velimus contorquere, ut ex se est manifestum, & iam ostendimus disp. 2. & 3. Idem aperte sonant testimonia alia scripturae, quae ibidem attulimus, nempe quòd in medio aquarum elementarium, quae occupabant interstitium totum, quòd est inter terram & caelum empyreum, fecerit Deus secunda die firmamentum de materia earumdem aquarum, eoque firmamento diuiserit eas aquas vere elementares, quae supra spacium, in quo conditum fuit, remanserunt, ab aquis inferioribus. Idque quod Scriptura sacra aperte sonat, censeo constituendum tanquam regulam iuxta quam metiendae sint hominum cogitationes, verane sint an fallae. Nec propter fallaces hominum existimationes, violentiam vllam arbitror esse Scripturae sacrae inferenda. Vnde Augustinus 2. super Genesim ad litteram c. 5. cum retulisset nonnulla, quibus aliqui persuadere conabantur supra caelos esse aquas elementares, non iam vaporali tenuitate, ut sunt aquae nubium, sed glaciali soliditate, addit: *Quomodo autem, & qualeslibet aquae ibi sint, esse eas ibi minime dubitemus, maior est quippe Scripturae huius auctoritas, quam omnis humani ingenij capacitas*. Haec August. Nec ex eo quòd dum sub orbe lunae in tanta caligine, rerumque ignorantia fumus positi, finem ignoremus, ad què Deus eas supra caelos reliquerit, aequum est eas negare. Praesertim cum tam multa in his inferioribus experiamur, quorum non valemus sufficientem reddere rationem, imò quae vix, aut ne vix quidem, crederemus nisi illa experiremur. Quòd si Deus nostrum intellectum eueheret, ut tatisper cerneremus finem, ad quem eo in loco posita sunt, sanè insipientiam nostram irideremus. Quin si eas oculis inspicere-mus, finemque, ad quem ibi collocatae sunt, penetraremus, interim nec visis aquis inferioribus, nec penetrato fine, ad quem condita sunt, ordinemque mundi huius inferioris, sanè non minus miraremur, si quis nobis narraret esse aquas elementares in hoc mundo inferiori, quam mirantur multi, dum modò audiunt supra caelos esse aquas superiores. Esse autè veras aquas elementares supra caelos affirmant Iustinus Martyr in responsione ad quaest. 93. orthodoxorum.

rum. Basilius homil. 3. Hexaëmeron, Theodoretus q. 11. in Genesim. Ambrosius 2. lib. Hexaëmeron c. 3. Chrysofomus homil. 4. in Genesim, Hilarius in illud Psal. 135. *Qui fecit caelos in intellectu.* Gennadius & Seuerianus à Lipomano ad hunc locum Genesios citati, Bedà in lib. de natura rerum.

Possimus etiam sequentibus rationibus impugnare eorum sententiam, qui nomine aquarum omnium (vt canticum trium pueros habet) quæ super caelos sunt, primum mobile intelligunt. In primis, quoniam nullus vnquam Philosophorum, aut Mathematicorum primum mobile caelum aqueum, aut crystallinum appellauit, sed Catholici, qui aquas elementares supra caelos concedere noluerunt, tale nomen illi imposuerunt, vt de eo interpretarentur Scripturas, quæ affirmant aquas esse super caelos. Deinde quia non constat eiusmodi caelum influere frigiditatem, sed inuentum fuit eorundem autorum, vt nomine aquarum superiorum id caelum intelligerent. Tertio, quoniam Scriptura Genes. 1. solum caelum empyreum creatum prima die, & firmamentum appellat caelos, primum autem mobile non est, quod ab appellatione caeli excludi debeat: ergo cum firmamento computatur tanquam pars illius, ac proinde non est aqua illa, quæ sunt supra firmamentum. Confirmatur, quia primum mobile non pertinet ad caelum, nec ad empyreum, quod caelum caeli, aut caelorum dicitur: ergo pertinet ad firmamentum, seu caelum sydereum: nec enim vel ab Scriptura, vel à Patribus plures quam hi tres caeli distinguuntur. Quarto, reliqui orbes, ex quibus integrum firmamentum constat, antea quam quarta die haberent stellas, erant transparentes vndique, nec minus ea ratione merebantur nomen aquarum, quam primum mobile: cum ergo Scriptura narret Deum secunda die firmamento diuisisse aquas superiores ab inferioribus, efficitur, vt nomine aquarum superiorum non intelligat primum mobile, quasi ea ratione aquæ sit nuncupatum, quod vndique sit transparentes. Confirmari potest hæc ratio, quoniam post quartam diem reliqui orbes, quoad partes, quæ non sunt stellæ, & præsertim, tum Saturnus, cui conuenit frigiditatem influere, tum etiam discontinui partiales orbes, qui in se nullam habent stellam, vt sunt duo illi, qui, cum deferente solem ex vtraque parte eccentrico, efficiunt integrum quartum orbem concentricum, non minus nomen aquarum superiorum merentur, quam primum mobile: ergo nomine *aquarum superiorum*, non intellexit Scriptura primum mobile, sed veras aquas elementares eiusdem speciei cum inferioribus.

Firmamentum secundæ die productum quos orbes continet.

Cæli quot sint.

Iuxta nostram sententiam, firmamentum secunda die productum, non solum continet orbes omnes cælestes ab octaua sphaera inclusi, hoc est, ab orbe stellato, qui ea ratione nomen firmamenti fortitus est, quod stellæ, quæ in eo sunt, inter se non mutant figuras & situs, sed etiam superiores omnes orbes mobiles.

Aristoteles existimauit octauam sphaeram esse primum mobile. Postea à Ptolomeo deprehensum est, octauam sphaeram moueri ab Occidente in Orientem 100. annis vno gradu, atque aded triginta sex millibus annorum conficere integrum circulum ab Occidente in Orientem; eaque ratione coactus est constitueri alium orbem vltra octauam sphaeram, qui esset primum mobile, mouereturque secum cæteros inferiores orbes ab Oriente in Occidentem. Alij, inter primum mobile & octauam sphaeram, constituunt alium orbem, qui suo motu causa sit motus trepidationis, qui deprehendi dicitur in octaua sphaera. *Molina in D. Thom.*

A ta hanc sententiam constituendi, sunt decem orbes mobiles, qui omnes nomine firmamenti secunda die producti intelligendi erunt. Supra hos omnes concedendæ sunt aquæ superiores, quæ firmamentum diuidit ab inferioribus, & super aquas superiores concedendum est caelum empyreum, quod sit vndecimum caelum perseverans immotum.

Augustinus ad Quodult Deum, hæresi 4. referens errorem Basilidis ait, illum affirmasse esse trecentos sexaginta quinque caelos.

Chrysofomus homil. 4. in Genesim & in illud Psal. 148. *Laudate eum caeli caelorum*, asserit eos, qui multos caelos esse docent, non ex diuina Scriptura, sed contra diuinam Scripturam & Ecclesiastica dogmata ex suo capite, & ex suis violentis opinionibus ad id dicendum impelli, eò quod Moyses vnum tantum caelum nos docuerit, dū dixit, *In principio creauit Deus caelum & terram.* Quando autem Scriptura dicit, *caeli caelorum*, non ideo id dicat, quod multi sint caeli, sed quod mos sit lingue Hebrææ caelum, aqua, multasque alias res singulares, numero plurali nominare. Diuus Thomas 1. part. quæst. 68. artic. 4. benignè interpretatur Chrysofomum, vt non dissentiat à communi Philosophorum & Theologorum opinione.

Theodoretus quæst. 11. in Genesim, proposita hac quæstione, *Estne vnum caelum, aut duo?* Cum Scriptura, inquit, diuina doceat in principio Deum creasse caelum & terram, deinde post lucis creationem secunda die dicat firmamentum factum esse, imperitia plena videtur huiusmodi quæstio. Oportebat enim ex temporis ratione, & ipso creationis modo caelorum diuersitatem nosse, & vnum luce prius, alterum verò post lucem, & illud quidem non ex aliqua alia materia, hoc autem ex aqua creatum esse. Et infra: *Qui igitur credit secundum esse caelum, semitam rectam transgreditur: qui verò plures numerare conatur, adhaeret fabulis, postposita diuini Spiritus doctrina.*

Fortè tamen Theodoretus, & alij, qui duos tantum esse caelos affirmant, à communi Philosophorum, Mathematicorum, & Theologorum sententia non discordant. Etenim Basilius homil. 3. Hexaëmeron, duos etiam caelos esse affirmat, & tamen vult firmamentum septem orbes planetarum continere, nec id est quod irridet, si attentè legatur, sed ex eorum orbium motu edi suauissimum sonum, vt nonnulli affirmabant. Damascenus præterea lib. 2. fidei orthodoxæ c. 6. duos caelos esse dicit, & tertium æreum: atamen tam illo eodem capite, quam capite sequenti affirmat, firmamentum continere septem circulos, seu orbes planetarum, qui in contrariam partem, ac caelum stellarum moueantur. Eodemque modo, quo Damascenus, intelligendus est Ambrosius 2. lib. Hexaëmeron. c. 2. dum affirmat non solum secundum, sed etiam tertium caelum esse, se negare non posse: Illud tamen obseruari, Damascenum nomine primi caeli, si attentè legatur, atque aded tertij, ad quem raptus fuit Paulus, videri intelligere, caelum stellarum, quod distinctum sit à firmamento, in quo constituti sunt planetæ. At cerrè ex Scriptura videtur constare caelum stellarum in firmamento, caelove producto secunda die, contineri, & non in primo alio caelo prima die producto: stellas namque omnes quarta die productas, affirmat Scriptura collocatas fuisse in firmamento. Hæc de numero caelorum.

Ad primum ergo argumentum, quo confirmabatur, aquas, quæ sunt supra caelos, non esse elementares, eiusdemve speciei cum inferioribus, concessio antecedente, neganda est consequentia, qua inferitur, debere

debere eas de facto corrumpi. Id namque impeditur, vel ob loci qualitatem conseruatem, multitudinemque tam ingentem aquarum, quæ innata frigiditate resistit versus partem inferiorem, unde periculum corruptionis imminerebat, inciperetque debebat corruptio, vel propter qualitatem, quam Deus eis aquis impresserit, quæ supra ipsarum naturam corrumpi nequeant: non secus ac corpora non solum beatorum hominum, sed & damnatorum propter similem qualitatem, etiam inter inferni flammæ, non corrumpuntur, vel certè denegante Deo suum concursum vniuersalem ad omnem alterationem, quæ corrumpi possent.

Ad 2.

Ad secundum negandum est esse ibi frustra. Licet enim ignoremus finem aut fines, ad quos Deus eo in loco eas collocauerit, non propterea optimo fine ac ordine carent, satiusque iudico ignorantiam nostram in re à sensibus nostris adeo semota profiteri, quam ridiculos friuolosque fines confingere. Neque enim consilia omnia diuinæ prouidentie possumus in hac vita rimari, præsertim in rebus adeo à sensibus nostris separatis.

Aguas qua
super cælos
sunt non de-
scenderunt
tempore di-
luuij.

Fuerunt qui affirmarent, relictas fuisse in eo loco ad puniendam hominum peccata, delendumque hunc mundum aquis diluuij. Quod confirmant ex illo Gen. 7. *Cataractæ cæli apertæ sunt, & facta est pluuia super terram.* Est verò omnino improbabilis ea sententia. Primò, quia verisimile non est cælos suapte natura incorruptibiles, apertos fuisse, ut deciderent aquæ. Secundò, quia cum cæli eo tempore mori fuerint, ut constat, quia fuerunt tunc dies, & noctes, sintque contigui, foramina superiorum orbium non responderent foraminibus inferiorum, ut decidere possent aquæ super terram. Tertiò, quia cum non fuerit relictum spacium vacuum, ubi erant aquæ, quæ ceciderunt, deberet ascendere à concauo lunæ aliud corpus, quod spacium illud replet, præsertim cum id concauum capere non posset corpora, quibus antea erat repletum vnà cum tam ingenti multitudine aquarum. Quartò, quia cum amplius futurum non sit diluuium super terram, ut ex Scripturis constat, frustra post diluuium fuissent aquæ super cælos: at post diluuium ceciderunt tres illi pueri: *Benedicite aquæ omnes quæ super cælos sunt Domino.* Cataractæ ergo illæ, de quibus sermo est Genes. 7. apertæ fuerunt, in cælo aëreo: condensata namque simul in pluuiam magna aëris parte, ingens aquæ copia ex variis partibus regionis aëreæ descendebat simul, quæ quasi quasdam aëris fenestras efficiebat.

Ad tertium dici in primis posset, non minùs naturale illis esse existere supra firmamentum, in loco, in quo modò sunt, quam existere super terram, cum nullum absurdum sit grauitatem aquæ ad vtrumque locum indifferenter inclinare naturaliter. Deinde, dato quòd sibi sint extra suum locum naturalem, negandum est eas ibi grauitare, esse in eo loco violenter, sed solum præter ac supra ipsarum naturam. Nullum namque elementum grauitat, aut leuitat nisi infra orbem lunæ collocetur extra suum locum naturalem. Certè si Deus crearet lapidem extra cælum, non magis in vnâ partem, quam in aliam illius spacij, penderet: sicut si ante mundum vniuersum eum crearet, sanè in quacunque parte infiniti spacij, quòd à quocumque puncto est, circumquaque collocaretur, nec in illam, nec in quamcumque aliam inclinaret.

Contextus Scripturæ, in quo opus secundæ dici traditur, ex iis quæ dicta sunt disputationibus præcedentibus, est manifestus. Quæri tamen solet, qua-

re de firmamento non dixit Scriptura, *vidit Deus quòd esset bonum*, quemadmodum id dixit de luce, & dicit de operibus dierum sequentium. Ad quod respondendum est, quia bonum idem est, quòd perfectum: Deus autem non produxit secunda die firmamentum perfectum, utpote cui luminaria, quæ quarta die erant producenda, deerant, idcirco non dixit se Scripturâ de eo, *vidit Deus quòd esset bonum*. Propter eandem rationem de cælo, terra, & aquis, dum terra erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciem abyssi, non dixit Scriptura, *vidit Deus quòd esset bona*, ut dixit de luce, cui nulla perfectio deerat, quæ ei foret addenda, & dicit de operibus dierum sequenti.

DISPUTATIO XI.

De priori parte operis tertie diei, nempe de congregatione aquarum in locum vnum, & num post eam congregationem terra discooperta eleuatur sit quàm mare.

Fabricato hoc vniuerso, quoad omnes partes integrantes, hoc est, quoad omnia corpora simplicia, ex quibus constare debebat, incipit Deus tertie die ad eum finem illud aptare, ad quem condebat. In primisque aquas, quæ, ut natura ipsa elementorum postulabat, vndique superficiem terræ operiebant, segregat ab inuicem, congregatque in locum vnum, ut terra appareret, aptaque redderetur ad hominum habitationem, plantarum generationem, terrestriumque animalium, ac volatilium procreationem, & habitationem, quæ omnia ministerio hominum erant necessaria.

Est verò dubium, vtrum post congregationem aquarum in locum vnum, terra quoad superficiem aquis discoopertam, sit eminentior aquis, hoc est, remotior à centro mundi cæloque propinquior, an è contrario aquæ eminentiores sint quàm terra. D. Thomas 1. part. qu. 69. art. 1. ad secundum tribus relictis opinionibus, quarum tertia ea est, quam nos amplectemur, primam magis probat, nempe aquam esse eminentiorem, quàm sit terra aquis discooperta. Quasi manente terra omnino immota, aquæ, quæ antea cingebant ac operiebant terram, ac proinde quibuscumque terra erat vnum commune centrum, coaceruata & conglobata fuerint in locum, in quo modò sunt, ibique intumuerint, aliudque peculiare centrum fuerint sortite.

Burgensis in additionibus ad cap. 1. Genes. qui inter alios hanc sequitur opinionem, eam magis explicans, ait: *Centrum terra mansisse in centro vniuersi: at verò aquas secunda die, iussu & potentia Dei sortitas fuisse aliud centrum vniuersi, illudque petere suapte natura, neque cum terra efficere vnum globum, ut antea efficiebant, sed quasi duos, ut sequens figura indicat.*

Basilii in Hexaëmeron homil. 4. magna ex parte cum hac sententia conuenit. Ait namque aquas post segregationem in locum vnum consecutas fuisse naturam, ut eum locum peterent, experientiaque ipsa affirmat compertum esse, mare rubrum eminentius esse, quàm sit terra.

Canus in commentariis manu scriptis in primam partem, impugnata opinione Burgensis, quatenus eam affirmat aliud momentum habere aquas post earum congregationem in locum vnum ab eo, quòd antea habebant, eaque de causa eminentiores esse terra discooperta, aliudque à globo terræ habere centrum, duplicem eius rei reddit rationem. Primam, quam magis probat, quoniam naturale est aquæ confi-